

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Kadın Bedenine Yapılan Tıbbi Müdahaleler

Medical Interventions on Female Body in Terms of Social Sexual Equality

Gökçen ERDOĞAN¹, Ayşe AKIN²

ÖZ

Toplumun bireylere cinsiyeti nedeniyle biçtiği rol ve beklentileri, buna bağlı olarak yapılan ayırıcılık pek çok konuda eşitsizliği ve olumsuz sonuçları beraberinde getirmektedir. Toplum kadın ve erkeğe farklı roller ve sorumluluklar yüklemektedir.

Bu beklentiler doğrultusunda kadın bedenine yapılan çeşitli müdahalelere gereksinim duyulur. Bu müdahaleler kadının insan haklarını kullanımını engelleyen işlemler olabildiği gibi toplumsal cinsiyet kalıplarının kadın ve erkek bedenine yaptırımları, ve de toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren uygulamalar olarak da karşımıza çıkabilir. Çalışmamızda toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kadın bedenine yapılan yazı tıbbi müdahalelere neden gereksinim duyulduğu, beklentilerin ne olduğu, tıbbi gerekliliği olan değil sadece toplumun kadınlara ya da erkeklere dayattığı ve fizyolojik temeli olmadığı halde bir norm olarak özellikle kadınlara kabul ettirilen uygulamalara neden yönlenildiği irdelenmiştir.

Ayrıca, toplumsal cinsiyet algısı bağlantılı, kadın bedenine yapılan bazı müdahalelerden örnekler verilerek bu yaklaşımların toplumsal cinsiyet rollerini daha da pekiştirmekte olduğu hususu irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, kadın bedeni, kadın sağlığı, tıbbileştirme, estetik müdahale

ABSTRACT

The roles and expectations of society due to gender, and discrimination accordingly, bring inequality and negative consequences in many issues. Society places different roles and responsibilities on men and women.

Based on these expectations, several interventions on the female body are required. These interventions can be processes that prevent the use of women's human rights, as well as sanctions of gender patterns on the body of women and men. In our study, we investigated that why some medical interventions on female body within the context of social sexual equality are needed; what are the expectations, and why interventions especially dictated to women as a norm without a physiological basis despite that these are not medically required, but obligated to women and men by society.

In addition, it was emphasized the consideration that these approaches further reinforce social sexuality roles by giving examples from some interventions on the female body that are within the context of the perception of social sexuality.

Keywords: Social sexuality, female body, medicalization, female health, esthetic interventions.

GİRİŞ

Bu çalışmada toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kadın bedenine yapılan bazı tıbbi müdahalelere neden gereksinim duyulduğu, beklentilerin ne olduğu, tıbbi gerekliliği olan değil sadece toplumun kadınlara ya da erkeklere dayattığı ve fizyolojik temeli olmadığı halde bir norm olarak özellikle kadınlara kabul ettirilen uygulamalara neden yönlenildiği irdelenmiştir.

1. Dr Öğr. Üyesi. Yakın Doğu Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum ABD, Lefkoşa, KKTC

E-posta Adresi: mdgokcenerdogan@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1989-3895

2. Prof. Başkent Üniversitesi, Halk Sağlığı ABD, BÜ Kadın-Çocuk Sağlığı ve AP Araştırma ve Uygulama Merkezi (BÜKÇAM), Ankara, Türkiye

E-posta Adresi: ayseakin@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2379-3325

Gönderim Tarihi: 15.10.2020 - Kabul Tarihi: 01.07.2021

Ayrıca, toplumsal cinsiyet algısı bağlantılı, kadın bedenine yapılan bazı müdahalelerden örnekler verilerek bu yaklaşımların toplumsal cinsiyet rollerini daha da pekiştirmekte olduğu hususu irdelenmiştir.

Kadınlar ve erkekler arasında doğal bir farklılığın olduğuna dair düşünce, tarihsel olarak hemen her kültürde mevcuttur. Kadın ve erkek arasındaki fizyolojik farklılıklar, cinsiyet mitleri ile abartılı hale gelmekte ve mutlak ayrımlara yol açmaktadır.

Cinsiyet, bireyin kadın ya da erkek olarak mevcut genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir; bu özellikler erkek ve kadın arasında eşitsizlik yerine sadece bir cinsiyet farkı yaratır ve kadınlar ile erkekler arasındaki evrensel biyolojik

farklılıklara atıfta bulunur (1). Anatomik ve hormonal değişimlere göre birey cinsiyetlerden birine ait olur.

Toplumsal cinsiyet ise kadın ve erkeğe verilen roller, sorumluluklar olarak tanımlanır.

Başka bir tanım ise; ‘Farklı kültürlerde farklı biçimlerde tanımlanan, sosyal olarak kurgulanmış erkeklik ve kadınlık kategorilerini ve her iki gruba atfedilen sosyal olarak empoze edilmiş yükümlülük ve davranışları belirtir (2).

Bu tanıma dünyada ‘Gender’ adı verilirken Türkçe’ye bu söylem ‘Toplumsal Cinsiyet’ olarak çevrilmiştir. Birbirine kökten bağlı olan bu iki kavram ‘Cinsiyet’ kavramı ve ‘Toplumsal Cinsiyet’ kavramı, hem erkek-kadın hem de erkek çocuk-kız çocuk arasındaki toplumsal ilişkileri belirli bir bağlama göre tanımlamakta, ilişkilerin sosyalliğine de değinmektedir.

Her toplum kadın ve erkeğe farklı roller ve sorumluluklar yüklemektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun tanımladığı, erkeğin ve kadının yerine getirmesini beklediği cinsiyetle ilgili beklentilerdir (1, 3). Toplumsal cinsiyetin getirdiği roller değişkendir ve içeriği, toplumdan topluma, zamana ve yerleşim yerine göre değişmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının altyapısında ise ‘cinsiyet’ (sex) ile ‘toplumsal cinsiyet’ (gender) arasındaki ayrım yatmaktadır.

Toplumsal cinsiyet, İnsanlığın varoluşundan itibaren, bireyleri ve toplumları ilgilendiren bir değer sorundur. Toplumsal olarak o kadar yaygındır ki, artık eşitsizliğin kaçınılmaz olduğu düşüncesi ne yazık ki doğal bir şekilde içselleştirilmiştir. Eşitsizliğin var olması ve değişmezliği önyargısı hemen hemen her toplumda kabul görmüştür (4). Din, etnik yapı, cinsiyet vb. dayalı diğer sosyal eşitsizlikler yaşanmakla birlikte en yaygın yaşanan eşitsizlik; **toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliktir**. Diğer bir ifade ile kadın ve erkeğin eğitim, çalışma, şiddet görmeme hatta yaşam hakkı gibi insan haklarını kullanmada cinsiyetleri nedeni ile “eşitsizlikler yaşamalarıdır”.

Halk sağlığı perspektifinden “toplumsal cinsiyet” tanımı

Toplumsal cinsiyet, kavram, uygulamalara yansımaları ve yol açtığı sonuçlar yönü ile siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olmak üzere hayatın birçok alanında yer almasına rağmen, tanımı üzerinde ortak bir uzlaşıdan bahsetmek mümkün değildir.

İnsan sağlığı gerek biyolojik gerekse sosyal ilişkiler dahil diğer çevresel faktörlerin etkisi altındadır. Cinsiyetler arası farklılık hem sağlıkta hem de hastalık durumunda kendini göstermektedir. Örneğin kadınların biyolojik kökenli olarak doğumda ve yaşamın ilk 6 ayında beklenen yaşam umudu daha fazladır. Kız bebeklerin, kadın cinsiyetinin bu özelliğinin gerçek nedenlerinin tespiti için ileri düzeyde araştırmalara ihtiyaç olmakla birlikte günümüzde bunun mevcut kromozomal yapı özelliğinden ve erkeklerde akciğerlerinin testosteronun etkisiyle daha geç olgunlaşmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Erişkin dönemde ise kadınlar menopoz yani adetten kesilme dönemine kadar bir avantaja sahiptir. Çünkü cinsiyet hormonları onları iskemik kalp hastalıklarından, hipertansiyondan korumaktadır (5).

Kadınların, ileri yaş dönemlerinde diyabet, hipertansiyon, osteoporoz, artrit ve çoğu immün bozuklukları erkeklerden daha fazla yaşaması beklenirken erkeklerin, dış yaşamlarında daha fazla risk aldıkları ve mesleki nedenlere bağlı ölümlerin de daha fazla meydana geldiği söylenebilir. Bununla beraber erkeklerin toplumsal kısıtlamalardan biraz daha bağımsız büyümeleri ve kaynaklara ulaşma imkanlarının kadınlara göre daha fazla olması ise tehlikeli maddelerle karşı karşıya kalmaları ve bazen de kullanmalarının riskini arttırabilmektedir. Örneğin, pek çok ülkede, alkol bağlantılı olarak genç erkekler genç kadınlardan daha fazla trafik kazasıyla karşılaşmaktadırlar.

Kadınların üreme organları ve cinsel ilişki yoluyla bulaşan hastalıklar konusunda, biyolojik özellikleri, bilgi eksikliği ve düşük statülerine

bağlı olarak risklerle karşılaşmaları artmaktadır. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, tabu - konuşulmayan hastalıklar arasındadır. Kadınlar idrar ve üreme yolu hastalıklarını toplum içinde utanma duygusuna bağlı olarak çoğu kez doktora dahi gitmeden kendi kendilerine tedavi etmeye çalışmaktadır. Sonuçta ise uzun vadede tedavi edilmemiş veya ilerlemiş hastalıklara yol açtığı söylenebilir. Kadın ve erkek arasındaki toplumsal eşitsizlikler kadına yönelik tecavüz, cinsiyet temelli şiddetin artmasına, sonuçta kadınların hastalık yükünün önemli bir bölümünün oluşmasına neden olmaktadır. Şiddete bağlı pek çok yaralanma, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, pelvik ve genital enfeksiyonlar, istenmeyen gebelikler, psikolojik bozukluklar (depresyon, anksiyete bozuklukları, post-travmatik stres bozuklukları, intihar eğilimleri) şiddetle beraber ortaya çıkıp sağlık yönünden büyük bir yük getirmektedir. Erkekleri değerlendirdiğimizde erken ölümlerin büyük bir kısmı kalp hastalıklarından kaynaklanmaktadır. Bu sonuç biyolojik özelliklerinin yanında erkeklerin risk alma davranışlarının fazla olmasından ya da çevresel etkenlere daha fazla maruz olmalarından kaynaklanmaktadır. Örneğin; erkekler sigara içme davranışı ve yaptıkları işlere bağlı mesleki karsinojenlere daha fazla maruz kaldıklarından akciğer kanserinden ölme riskleri de daha yüksektir (5).

Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlığın tarihsel gelişimi

Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlığın tarihsel gelişimine göz atarken sosyokültürel dokunun genel yapısını da incelemek gerekir. Bu doğrultuda kadına karşı ayrımcılık hem erkekler hem de toplumun geneli tarafından yapılmaktadır.

Esasen biyolojik farklılık dışında bir eşitsizlik ilişkisi içermeyen kadın ve erkek, ilginçtir ki toplum ve de kültür içinde eşitsiz olmuş, kendi aralarında da hiyerarşik bir farklılığa dönüştürülmüştür. Sonuç olarak da “kadın” ve “erkek” tanımları ortaya çıkmıştır. Söz konusu ataerkil “kadın” ve “erkek” tanımları, hem birbirlerini dışlayıcı hem de birbirleriyle zıtlık içinde bulunur.

Bu karşıtlık ise taraflardan birinin diğerine üstünlüğü ve dolayısıyla da egemen olduğu hiyerarşik bir karşıtlıktır. Bu hiyerarşik karşıtlığa göre, erkek akıllı, gelişmişliği, uygarlığı ve kültürü temsil ederken kadının bedeni, duyguları ve doğayı temsil ettiği düşünülür. Böyle bakıldığında tartışmasız kabul gören görüş erkeğin daha üstün olduğudur. Kadın bedene, maddeye, doğaya indirgenmiştir; aslına bakıldığında bu sonuçla insanın soyu üretme yetisi küçümsemiş olmaktadır.

Ataerkil toplumsal cinsiyet kalıpları özünde değişmez ama bazı küçük değişikliklerle aktararak süregelir. Önemli bir faktör olan din kavramı da bu yaptırımı benimseyip üstelik kutsallık kemeriyle çevreleyerek değişmezlik kazandırmasıyla, kişiye özel bireysellik yok edilmiş tek bir kategori de toplanılmış olur. Sonuç ise, kadın ve erkeklerin özgün bireyselliklerini yok ederek onları tek bir kategoriye indirgeyen bir nitelik kazanmış olur (6).

Genel kavramlara bakıldığında aslında her cinsiyet için de geçerli olan bir kalıbın içerisine alınmışlık durumu, “aşağı” kutbu oluşturan kadınlar açısından daha çok ezilme ve baskı altında olma durumunu doğurur. Kadının bedene, maddeye, doğaya indirgenmişliği kıyasladığımız karşı cinsiyete göre daha aşağı olması ve birinci olamamasını, kadının tam insan olma hakkını da elinden almıştır. Bu süreç, kadınların sürekli kendilerine ve topluma, tam ve eksiksiz olabilme, soyut düşünme, uygarlığı yaratabilme güdülerinin olduğunu kanıtlayabilmek üzerine kurulmuştur. Bu dalgalanma ve çarpınmaların, batıda kadınların başlangıç noktasının “Baştan Çıkarıcı Lanetli Havva” olduğu dogmatik düşüncesinin ortadan kaldırılması amacıyla başlatıldığı söylenebilir.

Kadınlar, 1500 yıllık gelenek içinde, hayatlarının toplumsal olarak belirlenmiş olduğu düşüncesinde vardılar. Tarihsel gelişme içinde daha bilinçlenmeye başlayan ve hayatı değerlendirmeyi de ihmal etmeyen kadınlar ikinci aşama olarak, bu eşitsizlikleri ve haksızlıkları düzeltilmesi için başka kadınlarla dayanışmaya giriştiler. Hala günümüzde değişime açık

olan bu durum, bugünlere ve bizlere daha da düzeltilerek gelmekte ama hala istenilen eşitlik ve tam eşit insan olma hali gerçekleşmemiştir (6).

Toplumlar, genel anlamda tarihi akış içinde önce kendini oluşturmak, sonra da devam ettirmek üzere yol haritası çizmişlerdir. Toplumsal cinsiyet kavramının içeriği toplum tarafından kurgulanan normlarla belirlenmekte ve kavram içindeki normları kadın ve erkek sosyalleşme sürecinde öğrenmektedir. Cinsiyete dayalı normlar ve değerler kadın ve erkek arasındaki farklılıkları güçlendirdiği gibi toplumsal eşitsizlikleri de beraberinde getirmektedir.

Toplumsal cinsiyet konularında Türkiye'deki bazı gelişmeler

Türkiye, kadın-erkek eşitliği alanında, Birleşmiş Milletlerin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ni (CEDAW) 1985 yılında imzalayarak taraf olmuş, sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girdikten sonra ülkemiz için bir dönüm noktası haline gelmiştir. Bu sözleşmenin temel amacı; kadın-erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, toplumsal hayatın her alanında artık kalıplaşmış kadın-erkek rollerine dayalı önyargıların kaldırılması, ve tüm ayrımcılık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamaktır. Sözleşme devlete kadınların eşitliğini sağlamak amacıyla yasal düzenlemeler ve önlemlerin alınması konusunda görev vermiştir. Aynı zamanda devletlerin eşitsizliği yaratan geleneksel kalıplaşmış yargıları ortadan kaldırıp eşitlikçi tutumların geliştirilmesini ve bu konuda da önlem alması görevini vermiştir. CEDAW Sözleşmesi uluslararası bağlayıcılığı olan bir sözleşmedir (7). Oluşturulmuş olan mekanizma uyarınca Türkiye, bu konuda yerine getirmesi gereken sorumlulukları periyodik raporlar halinde CEDAW Komitesine dört yılda bir komiteye sunmakta olup, ülke raporlarını değerlendiren Komite, Türkiye'deki duruma yönelik tavsiye kararlarını açıklamaktadır (8).

Avrupa Sosyal Şartı'nın 4. maddesinin 3. fıkrası, hem 16. maddesi hem de 8. maddesi ülkemiz tarafından onaylanmış, Avrupa Sosyal Şartı'nın 4. maddesinin 3. fıkrasında “ çalışan erkekler

ile kadınların eşit işe eşit ücret hakkına sahip olduklarını tanımayı taahhüt ederler” ifadesi yer almaktadır; 16. maddesi “Ailenin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkını” 8. maddesi ise “Çalışan kadınların analığının korunması hakkını” bildirmektedir (8).

Son yıllarda özellikle “Avrupa Birliğine uyum yasaları çalışmaları” ile ulusal yasalarda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin olumlu düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, 2004 yılında Anayasanın 10. maddesine “kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür” hükmü eklenmiştir. Yapılan bu değişikliklerle devlet cinsiyete dair ayırım yapılmaması, kadınlara erkeğin her alanda eşit haklara ve eşit imkanlara kavuşması için düzenlemeler yapılması ve önlem alınması konusunda yükümlü tutulmuştur (9).

7 Mayıs 2004 tarihinde gerçekleştirilen düzenleme ile Anayasamızın 90. maddesine “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır” hükmü ilave edilmiştir. Bu değişiklik herhangi bir uyuşmazlık durumunda Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi de dahil olmak üzere, temel hak ve özgürlükleri hedef alan uluslararası anlaşmalar ulusal düzenlemeler karşısında öncelikli konuma getirilmiştir (8).

Türkiye’de, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için Cumhuriyetin başlangıcından bu yana ciddi adımlar atılmış olmasına rağmen bütün yasal düzenlemelerin uygulamalara yansımada henüz kadın- erkek eşitliğini sağlama yönü ile ciddi eksiklikler söz konusudur.

Bedenin Toplumsallığı

İnsanlar, kimliklerini açıklarlarken söyledikleri ilk birkaç özellik arasında cinsiyetleri yer alır. Birey başkalarının kendisini çoğunlukla bedensel özelliklerine göre tanımadığını bilir. Mesela sağlık ve hastalık beden üzerinden olur. Hem tarih hem de kültür, insan bedenini hem tanımlar hem de bedenini

kullanımına ait normlar için belirleyicidir. Bu normlar farklı cinsiyetler, yaş grupları veya ekonomik katmanlar için sağlık durumlarını, davranışları, giyim tarzını, temizlik kurallarını, güzellik ve çirkinlik ölçülerini, tanımlar. Toplumda bu bedensel özellikler ortama göre değişir. Kültürel görecelik bağlamında, çağdan çağa, toplumdan topluma, toplum içindeki sosyal gruplar arasında beden imgesi, algısı değişir (10).

Tüketim toplumunda birey, imajlar peşinde koşan aktör konumundadır. Beden, popüler kültür vasıtasıyla her gün yeniden biçimlenmektedir. Gündelik hayatta popüler kültür, bedenin temsilinde örnek rol modeller üretir ve sunar (10).

Elias, insanın biyolojik özellikleri ve toplumsallığı arasında bir ilişki olduğunu öngörmektedir. Bedeni, hem bitmemiş biyolojik bir süreç hem de devam eden toplumsal bir süreç olarak görür (11).

Pierre Bourdieu'ya göre, toplumsal sınıflandırma için bedenin üç noktada önemi vardır:

- A) Bedenin sosyal konumuyla ilişkisi.
- B) Habitus'un (alışkanlık) cisimleşmesi.
- C) Beğeni boyutu.

Bourdieu'ya göre, bireyin sosyal konumu, bedene ilişkin uygulamaları alışkanlık bağlamında oluşturur (12). Alışkanlık kişinin kazandığı, ama devamlı halde kalıcı bir nitelik biçiminde bedenine dahil edilendir ve bedenin toplumsallığına işaret eder. Bedenin güzellik ve sağlık kavramları, sosyal sınıftan sosyal sınıfa farklılık göstermektedir. Toplumsal cinsiyet açısından da bu durum aynıdır. Bireyin toplumsal kimliği ve cinsel karakteri de, kişinin kendi bedeniyle ilgili biçimlenir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet sosyolojik açıdan içinde yaşanılan toplumun ürettiği cinsel kalıplarını da içine alır (10).

Kadın Bedenine Yapılan Müdahaleler

Kadın bedenine yapılan tıbbi müdahaleleri genel anlamda iki kısma ayırabiliriz.

1-Kadının ya da kız çocuklarının insan hakları kullanımını engelleyen; bedenine yapılan toplumsal cinsiyet bağlantılı müdahaleler (Bede-

ne fiziksel, ruhsal ve cinsel sağlık bağlamında zarar veren “geleneksel uygulamalar”)

Bunlar “zararlı uygulamalar” olarak sınıflandırılan cinsiyete dayalı şiddetin örneklerindedir. Bireysel bütünlüğün ve saygınlığın inkarını teşkil eder; bu konuda en kabul edilemez örnek, sırf kadının cinselliğini yok etmek amacı ile en fazla Afrika Kıtası ülkelerinde yaygın olan, daha çocukluk döneminde uygulanan “female genital mutilation-FGM” yani kadının genital sakatlanmasıdır. Diğer bir örnek de Türkiye dahil gelişmekte olan ülkelerde sık rastlanılan ve özellikle kız çocukları için sosyal ve medikal riskler taşıyan, ciddi bir insan hakları ihlali olan uygulama, “çocuk yaşta yapılan evliliklerdir”. Bu durumda çocukların geleceğe yönelik hayalleri ellerinden alındığı gibi eğitim ve ileriki yaşamlarında istihdam hakları da ihlal edilmekte, özellikle kız çocukların, gebelik ve doğumun getireceği riskler nedeni ile yaşam hakları da ihlal edilmiş olmaktadır.

2. Toplumda kadınlara ya da erkeklere empoze edildiği ve fizyolojik temeli olmadığı halde bir norm olarak kabul ettirildiği için yapılan uygulamalar; meme estetiği, vajinoplasti, kırışıkların giderilmesi, bekaret denetimi bağlamında himenin dikilmesi /onarımı gibi uygulamalar.

Geleneksel kültürel uygulamalar, bir topluluğun üyelerinin devam eden nesillerle sürdürdüğü değerleri ve inançları yansıtır.

Dünyadaki her sosyal gruplamanın kendine özgü geleneksel kültürel uygulamaları vardır ve bazıları tüm üyeler için faydalı, bazıları ise belirli bir gruba zarar veren özelliktedir. Yukarıda bazılarına değinilmiş olan durumları başlıklar halinde belirtirsek:

- Kadının genital sakatlanması (FGM)
- Zorla evlendirilme
- Erken- çocuk yaşta evlilik (18 yaşından önce)
- Kadınların kendi kontrol etmelerini engelleyen çeşitli tabular veya uygulamalar
- Erkek çocuk tercihi ve buna bağlı kız çocukların öldürülmesi ya da ihmal,

- Cinsiyet seçimi (sex selection) amacı ile kürtaj
- Erken yaşta gebelik,
- Cinsiyet temelli şiddet (gender based violence)
- Başlık parası vb.
- Berdel vb.

Birleşmiş Milletlerin “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” (7), (CEDAW) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) (13) her ikisi de “zararlı uygulamalara” vurgular ve bunların önlenmesinde ve elimasyonu ile ilgili yasal olarak bağlayıcı hükümler içerir.

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, dünya genelinde ve tüm toplumlarda yaygındır, ancak son yıllarda, çeşitli biçimlerde, niceliksel ve niteliksel araştırmalarla somut olarak belgelenmemiş olan şiddet, artan bir endişe yaratmaktadır. Bazı AB ülkelerinde de sorun haline gelen “Namus” suçları, gibi uygulamalar vardır. Bu suçlar, bir kurban aleyhinde çok çeşitli şiddet içeren eylemlere atıfta bulunmaktadır.

Bu tür eylemler kaçırma, sakatlama, dayaklar ve en aşırı şekilde asit saldırıları ve mağduru öldürmek olabilir. Namus suçlarının gerekçesi, bazı toplumlarda belli dinlerin inançlarına bağlanabilir.

Sonuç

Toplumsal cinsiyet rol ve beklentilerinin etki ettiği ve beraberinde getirdiği eşitsizliğe neden olan alanlardan biri sağlıktır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği pek çok sağlık sorununa yol açmakta; bu sağlık sorunlarından daha çok da kadın olumsuz yönde etkilenmektedir. Hatta kadın-erkek eşitliğinden yana olmayanlar “toplumsal cinsiyet” deyimini cinsel yönelim anlamı da olduğu “gerçekle alakası olmayan” yorumlar yaparak farklı amaçlarla kullanabilmektedir.

Toplumsal cinsiyetin, özellikle kadın sağlığı ve kadın bedeni üzerine olan etkilerinin daha iyi anlaşılması, beraberinde sağlığı ve ilgili alanları iyileştiren sosyal politikaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Kadınlar, bedenlerini belirlenen imaja

kavuşturmak için kozmetik, cerrahi, spor gibi birçok sektörün kendilerine sundukları önerileri alıp kullanmak bunun getirdiği bir sonuç olara da bedenini sürekli yeniden şekillendirmeye zorlanmaktadırlar.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde beden imajı ve bedene yapılan birçok müdahale, tüketim toplumu ve tüketim kültürünün en büyük yaratıcısı ve yararlanıcısı olan batılı kapitalizm olgusundan bağımsız değildir. Dün kimlik oluşumu sürecinde dışlanan, öteki ve mahrem sayılan, saklanan beden; bugün güzelleştirilerek, yüceltilerek, özgürleştirilerek bir arzu özellikle cinsel arzu nesnesi haline getirilmeye çalışılmaktadır. Çünkü kapitalist sistem, ekonomide yarattığı ticari mantığı hayatın diğer alanlarına da taşımakta ve her eğilimi ve zaafı sömürgeleştirmekte hiçbir sakınca görmemektedir. Bu anlayışın bir sonucu olarak tüketim endüstrisi zaman zaman toplumda hâkim olan sosyokültürel değerler kaynaklı güzellik, cinsellik, erotizm, gençlik, yaşlılık algılarına göre de konum değiştirmektedir.

Unutulmaması gereken önemli nokta; toplumsal cinsiyet algısı bağlantılı, kadın bedenine yapılan tüm operasyonlar da toplum tarafından “toplumsal cinsiyet rollerinin” bir parçası olup diğer faktörlerin de zorlaması ile uygulandığında “toplumsal cinsiyetle ilgili ayırıcı kalıp yargılarını” daha da pekiştirmektedir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığını pekiştiren bu tür zararlı uygulamaların önlenmesi, engellenmesi için yapılacak mücadele; “halk sağlığı başta olmak üzere ilgili tüm disiplinlerin desteklediği güçlü bir toplumsal farkındalık, uzlaşma, kararlılık ve tepkiyi gerektirmektedir (14).

Türkiye düzeyinde çözüm ise çok özet ifade ile “kadın ve erkeklerin insan haklarını eşit kullanabilecekleri “eşitliğin” sağlanmasıdır. Bunun gerçekleşmesi ise kadına karşı bakış bağlamında ciddi bir zihniyet değişiminin yanı sıra, uluslararası normlar ve standartlar esas alınarak hazırlanmış olan ulusal yasaların gerçek anlamda uygulamalara yansıtılması, sonuçların ise toplumsal cinsiyete duyarlı göstergelerle değerlendirilip izlenmesidir.

KAYNAKLAR

1. Dökmen Z. 2014; *Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, Ankara, Remzi Kitabevi.
2. Bilton T et al. 2008; *Sosyoloji*, (Çeviri Editörü: Kemal Nal), Ankara, Siyasal Kitabevi.
3. Connel RW. 2016; *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* (C. Soydemir, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları. 2016.
4. Küçük N. 2003; *İstanbul Üniversitesi'nde hazırlanmış John Stuart Mill'in Felsefesinde Özgürlük ve Eşitlik Sorunu'* başlıklı doktora tezi: ss 99-112.
5. Akın A, Ozvaris BS. 2012; *Kadın Sağlığı/Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması*, *Halk Sağlığı Temel Bilgiler Kitabı* içinde (Editörler: Ç. Güler, L. Akın), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1. Cilt, Bölüm 6, ss: 210-367.
6. Berktaş F. 2004; *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları* No: 7.
7. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW), 1979. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf (Access Date: 27/07/2020).
8. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)*.
<https://kadininstatusu.aile.gov.tr/ulusal-eylem-planlari/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ulusal-eylem-planlari> (Access Date: 27/07/2020).
9. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982. <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm> (Access Date: 27/07/2020).
10. Bilgin R. *Geleneksel ve Modern Toplumda Kadın Bedeni ve Cinselliği*, *Fırat University Journal of Social Science* Cilt: 26, Sayı: 1, Sayfa: 219-243, Elazığ 2016.
11. Elias, S.M. (2004), "Means of assessing ordinal interactions in social psychology: the case of sexism in judgments of social power", *Journal of Applied Social Psychology* 2004; 34(9):1857-1877.
12. Baudrillard J. *Jean, Tüketim Toplumu*, Çeviri: Hazal Deliceçaylı, Ferda Keskin, 1. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997.
13. Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989.
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf> (Access date (01/08/2020).
14. Olson R, García-Moreno C. *Virginity testing: A systematic review*. *Reprod Health*. 2017; 14(1):61.